

RIKSDAGENS REVISION

Av direktör KARL WISTRAND, Stockholm

BETYDELSEN av riksdagens revision, sådan den utövas av de s. k. statsrevisorerna, har under årens lopp undergått en värde-minskning i det allmänna medvetandet. Väl omgivas de resor, som de i revisionen deltagande riksdagsmännen företaga, ofta av publicitetens intresse, och än mera betraktas det utlåtande, som årligen avgives den 15 december av pressen, som en nyhet av rang, markerad av det obligatoriska fotografiet av revisionens ordförande, sättande sigill på den respektabla lunta, som därefter avgår till vederbörande och befordras till trycket. Helt visst har statsrevisionen också i många avseenden gjort insatser, vilka varit till avgjord nytta för en tadelfri förvaltning; i lika mån torde, som ofta framhållits, redan den omständigheten att den existerar, utgöra en återhållande och reglerande faktor.

Trots allt detta kan gott konstateras, att statsrevisionen icke längre utgör en institution, som för den allmänna opinionen är särskilt levande. Dess betydelse som konstitutionellt kontrollorgan, vilken under dess första verksamhetstid var så markant, har alltmera förbleknat. Tidsutvecklingen, som så i grund förändrat vårt samhällsskicks anda, har även på detta område verkat nedbrytande på den konstitutionella kontrollapparaten. Härtill kommer att statsförvaltningen i olika former med åren växt i allt hastigare stegrat tempo; mångfalden i uppgifterna synes ha verkat förbryllande på granskarna. Revisorerna ha vissa år inför den till synes överväldigande uppgiften inskränkt sina anmärkningar till ämnen, som framstått som och i själva verket också ingenting annat varit än rena futiliteter. Härpå har revisionens anseende lidit.

En period på 1920-talet var revisionen i ganska hög grad föremål för allmän uppmärksamhet men i själva verket på tvivelaktiga grunder. Ordförandeskapet i revisionen innehades då av sedermera landshövdingen Rosén, vilken lät sin verksamhet präglas av den durkdrivne pressmannens hunger efter publicitet och sen-

sation. Revisorerna företogo i pressen alltid omedelbart återgivna blyxtvisiter vid ämbetsverkens öppningstid för att konstatera om vederbörande chefer och tjänstemän sutto på sina platser o. s. v. Överallt odlades den sensationella detaljen, de pikanta sammanställningarna. Revisionen vann härigenom väl ryktbarhet, men knappast ökat anseende. Det är ett egendomligt psykologiskt förhållande, att samme Rosén, vilken sedermera som landshövding utförde ett varaktigt organisatoriskt storverk i sitt län, i sina levnadsminnen dröjer vid ordförandeskapet i statsrevisionen som sin käraste uppgift.

Även om utvecklingen senare återförts på banor, som givit sensationsbegäret mindre och den konstruktiva kritiken mera utrymme, har det under årens lopp blivit alltmera klart, att statsrevisionen, sådan den fungerar, icke kunnat fylla längre syftande uppgifter. Den har blivit ett kontrollorgan som väl kunnat göra värdefulla iakttagelser och insatser, men som sällan eller aldrig förmått tränga in i en allvarlig fråga i hela dess vidd och prestera på grundlig bearbetning baserade utredningar. Orsaken härtill har framförallt varit de arbetsformer, som uppdragits för statsrevisionen och som lämna revisionen en arbetsperiod av endast tre månader varje år. Det är allom uppenbart att under denna korta tidrymd — som dessutom delvis upptages av resor — ett mera ingående granskningsarbete icke gärna kan å någon punkt upptagas. Revisionsanmärkningarna kunna i viktiga frågor ofta icke leda till annat än framställningar om ytterligare utredning. Härtill har otvivelaktigt även bidragit en annan omständighet, som ligger utanför varje författningsbestämmelses verkningskraft, men som otvivelaktigt verkat nedsättande på revisionens arbetsduglighet, åtminstone under vissa perioder: det passagesystem, som tillämpas inom riksdagspartierna beträffande besättandet av revisorsplatserna. Uppdraget som statsrevisor har alltmera kommit att lämnas partimedlemmarna i tur och ordning, rent siffermässigt efter vederbörandes riksdagsår, utan egentlig prövning av vederbörandes kvalifikationer för detta rätt egenartade slag av arbete eller tid att fullgöra det och med tidsgräns för omval efter högst tre års verksamhet som revisor.

De antydda svårigheterna att inom statsrevisionen utföra ett mera ingående granskningsarbete föranledde år 1943 inrättandet av statens sakrevision, vilken redan under sin korta funktionstid kunnat uträtta ett betydande och värdefullt arbete. Den kan dock ingalunda ersätta riksdagens egen revision. Sakrevisionen sorte-

rar under Kungl. Maj:t, är dess organ och avgiver sina utredningar till regeringen. Den är utrustad med ett talrikt besatt kansli omfattande tjänstemän med höga kvalifikationer. Emellertid har sakrevisionens granskningsverksamhet i en viss utsträckning kommit att förskjutas från egentlig revision till förhandsgranskning; den har blivit ett betydelsefullt remissorgan och som sådant av högt värde. Revisionsverksamheten har vidare till ej oväsentlig del kommit att avse områden, där den erhållit regeringens speciella uppdrag att verkställa undersökningar. Även i detta avseende har den en utomordentligt viktig uppgift. Men det torde icke vara helt orätt att säga att den även inom sakrevisionen förekommande, självständigt företagna revisionsverksamheten genom revisionsorganets inriktning på verkställandet av regeringsuppdrag blivit mindre framträdande än vad som torde hava varit avsett vid institutionens tillkomst.

Jämförelsen mellan sakrevisionens rikt utrustade kansli och statsrevisionens för varje år växande svårigheter att kunna på ett tillfredsställande sätt rekrytera sin improvisatoriskt tillsatta personal ha fallit i ögonen. För varje år som gått och i den mån statsapparaten utvidgats, ha svårigheterna vuxit för statsrevisionen att samla en kompetent och tillräcklig tjänstemannastab för den korta tid, revisionen har till sin disposition. Ämbetsverken visa sig alltmera ovilliga ställa personal till dess förfogande. Klagomål ha även någon gång — med rätt eller orätt — försports, att i statsförvaltningen anställda tjänstemän, som detacherats för arbete hos statsrevisionen, mött obehag för sitt deltagande i revisionsarbetet, när detta snuddat vid förhållanden inom det verk, där de äro anställda.

1946 års statsrevisorer begärde — under intryck av alla dessa svårigheter — och årets riksdag beslöt, att en utredning genom riksdagens verkställande organ riksgäldsfullmäktige skulle verkställas om ändringar i statsrevisionen, i syfte att åstadkomma ett effektivare revisionsarbete. En kommitté har av riksgäldsfullmäktige tillsatts för ändamålet och det kan förväntas att förslag i frågan framläggas till nästa års riksdag.

Närmast torde man syfta till utsträckning av revisorernas funktionstid och att på ett bättre sätt lösa den för varje statligt revisionsarbete så betydelsefulla kanslifrågan. Men även andra frågor kunna knappast undgå att bli behandlade i detta sammanhang.

Den statliga revisionens verksamhet omfattar — såväl när det

gäller riksdagens revision som sakrevisionen — endast den rent statliga förvaltningen, icke den statliga verksamhet som drives i bolagsform. Någon rätt att revidera så betydelsefulla offentliga företag som t. ex. Tobaksmonopolet eller Vin- och Spritcentralen äga varken riksdagens revisorer eller sakrevisionen; lika litet äga dessa företag skyldighet att till någotdera revisionsorganet lämna uppgifter, om sådana infordras. Riksdagen beslöt redan för ett år sedan att hos regeringen begära en utvidgning av revisionsrätten även till de statliga bolagen. Några åtgärder vidtogos emellertid icke och ha icke vidtagits, trots påminnelser i form av interpellationer.

Denna fråga måste emellertid numera bringas till lösning. Det framstår med all rätt som en anomali, att den granskningsrätt som gäller för statsförvaltningen i övrigt, icke skulle vara tillämplig på den alltmera växande del av statsverksamheten, som bedrivs i bolagsform och som har den allra största betydelse för statens finanser. Missbruk eller vanskötsel av statliga företag, som drivas i denna form, kunna ha en inverkan på statsverkets tillstånd, av långt högre storleksordning än vad fallet är, då liknande förhållanden yppa sig inom de egentliga förvaltningsorganen. Att bolagsformen valts för viss statlig verksamhet utgör intet kriterium på att denna verksamhet skulle vara i mindre behov av kontroll än den av en mångfald reglementen och bestämmelser omgärdade egentliga statsförvaltningen.

Riksdagens revisionsrätt förutsätter att den skall kunna utövas i en omfattning och på sådant sätt, att den befordrar statsförvaltningens sundhet. Den har ur denna synpunkt en konstitutionell betydelse, som, även om den kommit i bakgrunden, principiellt icke minskats genom utvecklingen. Det är av största vikt att anmärkningar kunna framställas direkt av riksdagens egna förtroendemän och att dessa bliva prövade av riksdagen, som sedan ger uttryck åt sitt ståndpunktstagande. För riksdagens ställning i vårt statsliv är denna institution, som ger riksdagen tillfälle till självsyn å områden, som i många andra länder stå stängda för folkrepresentationen, någonting av en konstitutionell garanti. Ju mera statsapparaten växer, ju viktigare är det att denna garanti hålles levande. Den utveckling, som gått hårt fram över så många andra konstitutionella kontrollorgan, synes också närmast ägnad att stärka den parlamentariska revisionens betydelse.

Ett medel att stärka den ligger klart och utan uppståndande av någon utredningsapparat i riksdagens egen hand. Ibland föran-

leda av riksdagen avlåtna skrivelser på grundval av revisionsberättelsen ingen åtgärd från regeringens sida. Det borde vara revisionens medlemmar angeläget att interpellationsvägen efterhöra revisionsanmärkningarnas vidare öden. Vanligen kunna naturligtvis goda skäl föreligga för en underlåtenhet från regeringens sida att vidtaga åtgärder i anledning av revisionsanmärkningar som upptagits av riksdagen. Exempel ha dock icke saknats på motsatsen. Åtminstone ett fall har på senare år inträffat, då ett motsträvt statsråd under intrycket av en interpellation tvingats att uppgiva ett ohållbart ställningstagande till en revisionsanmärkning. I Finland gäller en för revisionsverksamhetens resultat betydelsefull bestämmelse. Regeringen skall där varje år till riksdagen redovisa vad som åtgjorts i anledning av de av statsrevisionen framställda anmärkningar, som riksdagen upptagit. Det ligger fritt för riksdagen att kräva ett liknande förfarande här i landet, och härmed omöjliggöra att obekväma revisionsanmärkningar läggas åt sidan, utan att skälen redovisas för riksdagen.
